

Kőbányai János

Magyar zsidók a Sargentini-jelentésben

A magyar társadalomnak a 20. század alatt oly töredékesre repesztett tömbjeit – a „fecsegő felszín” és a „hallgat(a)ó mély” szintjein egyaránt – a 2018-as választásokat megelőző, s majd azt követő hónapok mint egy roppant mozsár morzsolta zúzalékosra. Ezt a már önálló állagát veszített materiát őrli még képlékenyebbre a Sargentini-jelentés, bárhogyan szítálják is tovább a brüsszeli procedúrák. Aki mellette áll: „hazaáruló”, aki pedig ellene, az az autokrata, korrupt, diktatúrába fejlődő rezsim híve. E lebutított antinómiák malmai forgatják, karistolják önmagának is felismerhetetlen masszává a jelenlegi magyar közvéleményt, közgondolkodást, szellemi életet – vagy inkább a karikatúráját. Ez nagyobb katasztrófa, mint bármely demokráciahiányos diktatúra berendezkedése. (Noha éppen ez a tudati paralízis mindenfajta diktatúra kiépülésének feltétele, mint ezt már tapasztalni.) Koromnál fogva, diktatúrában nőttem fel (a Kádár Jánosról elnevezettben), de ott a fogalmak, szellemi frontvonalak s ennél fogva a politikára is lefordítható cselekvések, kulturális megnyilvánulások körülhatárolhatók maradtak, hogy e szilárd fogalmak és a körülöttük kikristályosodó kisközösségek és gondolatrendszernek adjanak reményt, hogy a külső béklyók lehullásával a 20. században többször is megtorpanásra ítélt magyar polgári társadalom végre kivirágozhasson. Igaz, a Kádár-korszak nem alakoskodhatta magát demokráciának, s ezért minden nyűgét szerencsétlen külső körülménynek tudtuk, s nem a magunkénak.

De hát a Sargentini-jelentésről s azon passzusához szeretnék hozzászólni, amelyhez közöm van, tehát rálátásom, némi helyzetismerettel rendelkezem róla, s mindezért megkerülhetetlen felelősségem.

Az expozícióban miért és mit kerülgetek itt, a széléről kanalizva, mint a forró tejbegrízt, ahelyett, hogy a jelenénél vágnék bele a mondandómba? Azért – és a legfelháborítóbb – mert a szavaknak, az írásnak ebben a zúzalék korban elvesztett az autonóm helyi értéke, s szándékom ellenére csak valamelyik oldalra sodor, s nem enged hozzáférni magához a „dologhoz” Bocskai István-i értelemben:

„Sem a dialektikához, sem a retorikához nem tudunk, a *dolgot* őt *magát* nézzük” (By the way, így folytatva: „csak a mi nemzetünk javát és magunk megmaradását”).

Miért kell – *hic et nunc* – megszólaljak, bármit zúdítsak is magamra? – ezen őrödtem a jom kippuri böjt kérdező-tisztító óráiban. Ha más „illetékes” nem, akkor valakinek – és nemcsak az eleve ellenérdekelt, *so called* „oldalnak” – meg kell válaszolnia a magyar zsidóságról szóló passzusokat, a „cinkos némaság” ódiomát elkerülendő. Ugyanis maga a „dolog” a sokrétű valóságához, s nem egy érdekez, vagy pártálláshoz tapadó történet rögzítése lényegesebb, bármilyen, lehet kívánatos vízió szerkezete köré szőtt elbeszélésnél. Ezt követeli a megkapaszkodás ösztöne is, amely nem engedné magát kavartatni az öntudatlanul örvénylő zúzalékkal. S ezt követeli meg maga a tárgy – sors és „sorstalanság” – a magyar zsidóság méltósága is.

Ugyanis ez az igazság nem engedhet át a *bábád* nemzetközi, s történelmünkötől idegen magyarországi lerakata könnyen leüthető lasztijának, s ami még dühítőbb: hogy jövök ahhoz, hogy egy vélemény partjára kerüljek Bayer Zsolttal? (Aki embert „féhérjehalmaz”-nak titulál, azzal nem lehetek egy szakmai közösségben.) Ez utóbbiért neheztelek leginkább a holland EP-képviselő asszonyra. A magyar demokrácia, közélet tisztaságáért érzett legitim aggodalmát és buzgóságát ugyanis teljesen lerontja, ha valótlanosságokkal (eufemizmus) ékíti. S ha ez őt nem is érdekli, de engem annál inkább: a szerencsétlen néptöredék, a magyar zsidóság helyezte a számára távoli tájon, ahol én viszont „Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel/ egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom”. Ugyanis a Sargentini-jelentés a sokszorosan sújtott-szabdalt közösséget bűnbak helyzetbe hozta.

Most már ki kell mondani – a Sargentini-jelentésnek a magyar zsidókra vonatkozó része úgy hazugság, ahogy van. Jobb is idézni a maga teljességében, mint pártreferenciák sekélyén összefoglalni, mint ez sajnos jellemzi a honi diskurzust. (Néhány mondat csupán. Azaz: elenyésző tétel – mint ezt a

jelentés elszánt hívei is kénytelenek voltak konstataálni, s noha e distinkcióban benne zengett, hogy maguk is hazugságnak tartják, de ez a „szentesített cél” hevében nem tartották fontosnak kimondani. Vajon néhány csöpp cián nem halálosan mérgező az egész tál leves tengerében?)

[50] A magyarországi látogatását követően 2014. december 16-án közzétett jelentésében az Európa Tanács emberi jogi biztosa jelezte, hogy aggasztónak tartja a rasszizmussal és az intoleranciával kapcsolatos magyarországi helyzet romlását, amelyen belül a cigányellenesség az intolerancia legkirívóbb formája, amiről a romákkal szembeni különösen durva, akár erőszakos cselekmények, félkatonai szervezetek felvonulásai, valamint a romák lakta falvakban tartott őrzáratai is tanúsodnak. Kiemelte továbbá, hogy a magyar hatóságok által tett, az antiszemita beszédet elítélő nyilatkozatok ellenére visszatérő probléma az antiszemitizmus, amely gyűlöletbeszéd, valamint a zsidók és a zsidó tulajdon ellen elkövetett erőszakos cselekmények formájában nyilvánul meg. Ezen kívül megemlítette a migránsok, köztük a menedékkérők és a menekültek ellen irányuló idegengyűlölet, valamint az egyéb társadalmi csoportokkal, köztük az LMBTI személyekkel, a szegényekkel és a hajléktalanokkal szembeni intolerancia kiújulását. A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság hasonló aggályokat fogalmazott meg a Magyarországról szóló, 2015. június 9-én közzétett jelentésében.

[56] Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2017. július 5-i állásfoglalásában azt ajánlotta a magyar hatóságoknak, hogy javítsák tovább és állandósítsák a zsidó közösséggel folytatott párbeszédet, tekintsek legfőbb prioritásnak a nyilvános antiszemitizmus elleni fellépést, tegyenek folyamatos erőfeszítéseket az összes faji és etnikai indítatású vagy antiszemita cselekedet, köztük a vandalizmus és a gyűlöletbeszéd megelőzése, azonosítása, kivizsgálása, bíróság elé vitele és szankcionálása céljából, valamint fontolják meg a jogszabályok oly módon történő módosítását, hogy a lehető legszélesebb körű jogi védelmet lehessen biztosítani a rasszista bűncselekményekkel szemben.

[57] A jelenlegi magyar kormány 2012-ben 50%-kal emelte a holokauszt túlélőinek életjáradékát, 2013-ban létrehozta a Magyar Holokauszt – 2014 Emlékbizottságot, a 2014-es évet a holokauszt emlékévé nyilvánította, elindította több magyarországi zsinagóga és zsidó temető felújítási és helyreállítási programját, és jelenleg előkészíti a Budapesten megrendezendő 2019. évi Makkabi Európa Játékokat. A magyar jogszabályi rendelkezések a gyűlölködéssel vagy a gyűlöletkeltéssel, köztük az antiszemita vagy a holokausztot tagadó, vagy lealacsonyító cselekményekkel kapcsolatban több jogsértő cselekményt is meg-

határoznak. 2015–2016-ban Magyarország kapta a Nemzetközi Holokauszt-emlékezési Szövetség (IHRA) elnöki tisztségét. A 2018. március 15-én Budapesten tartott beszédében azonban Magyarország miniszterelnöke olyan polemikus, köztük nyilvánvalóan antiszemita sztereotípiákon alapuló támadásokat intézett Soros György ellen, amelyek büntethetőnek minősülhetnek.

Minden fogalmazás (akár értelmes beszélgetésnek is) epikai követelménye, hogy a szereplőit azonosítani lehessen. (Például ki nyúlja le a „zsidó tulajdont”? A jelenlegi vezetés? Magánszemélyek, csoportok? Legalább egy példát tetszett volna eligazítótól – ugyanis ez a vád igen rossz emléktű eseményekre hajaz és rímmel.) A magyar jobbra és balra hordó diskurzus meddő és ezért önpusztító vitájának az áll a központjában, hogy a jelentés-vádirat célkeresztjében a magyar társadalmat, vagy a magyar kormányt kell keressük? (Elismerem, a rangos imázsú fórum, ahol a Sargentini-jelentés megjelent, nem tette lehetővé, hogy az ott elhangzott és megolvastatott szöveget kommentár nélkül hagyja a magyar közélet.) Ezért a szerző a felelős. (S persze a szerkesztő – az vajon ki? Az egész Európa Parlament? Ez a szöveg a *Múlt és Jövő*-ben nem jelenthetett volna meg. Nem a tartalma miatt, hanem azért, mert a tartalmat nincs kire vonatkoztatni, ez pedig minden írásmű funkcionális követelménye.)

A szereplők egymás mellé állítása – cigányok, LMBTI személyek – pedig nemcsak sértően lealacsonyító, hanem ostobán sztereotip előítéletes, mert ordít róla a történelmi kontextus ismerethiánya. A magyar zsidók nem kisebbség! Teljesítményük, s nemkülönben a magyar társadalomban és kultúrában betöltött jelentőségük alapján – bármilyen későn is, a 19. század elejétől csatlakoztak a magyar projekthez – Tas, Huba, Töhötöm törzsei begyökereszettségével rendelkeznek. Jelenlegi létszámuk, valamint siralmas – „halott arcán növekvő szakáll”-jelenlétük sem engedi meg, hogy így használják fel tragédiájukat. S nemcsak azért, mert művük – a modern Magyarország – elpusztításuk után is benne él a magyar társadalom és kultúra „félrecsúszott nyakkendőjében”, hanem – tragikus paradoxon – azért, mert éppen ez a siker lett egyúttal apokaliptikus sorsuk (sorstalanságuk) oka is. Ha az „antiszemitizmus” szóval/fogalommal használjuk, tudni illene, hogy mik voltak a magyar antiszemitizmus pusztító eredői, amelyek nem hasonlíthatóak a cigányok és LMBTI személyek elleni ellenérzésekhez vagy előítéletekhez. Ahogy a zsidó fogalma is bajosan definiálható, úgy az antiszemitizmusé is. Kertész Imrénk felismerése szerint az antiszemitiz-

mus a holokauszt tapasztalata után: gyilkosságra felbujtás. Egy zsidó (kulturális) folyóirat szerkesztőjeként a terepen dolgozva tanúsíthatom, hogy ilyen indulat, akarat a magyar kormányzatokat – mióta eszméletemet tudom – nem jellemezte, társított szemlehungyás, vagy tűrés szintjén sem. (A Magyar Gárda, a cigánygyilkosságok – amire céloz, de gyáván nem nevez meg a jelentés, mind a Gyurcsány–Bajnai-kormányzás idejéhez kötődnek.) A jelenlegi magyar társadalomban tradicionálisan sok előítélet (irigység, sőt: kisebbségérzés), idegenkedés él a zsidókkal – elsősorban az úgynevezett „nem zsidó zsidó” rétegükkel szemben, azonban eltökélt gyilkos szándékkal – egykori szociográfusként sem – nem találkoztam. Az emlékezetpolitikai harcok és az e téren valóban sikertelen iszapbirkózás nem lehet egy egzisztenciális következményeket megcélzó jelentés érve. (Nem voltam még nem zsidó, azonban mesterségemnél fogva elképzelem, hogy milyen elképesztő akaratot, önbírálat-képességet kíván az „öngyilkos” hagyománnyal – Pap Károly után – és megvalósulásával a magyar holokauszttal szembenézni, amiért a magyar kollektív én, emlékezet, s bizony felelősség a maga gyázmunkáját még nem végezhetette el. A Sargentini-jelentés illetéktelenül, s ami kártékonyabb: kontraproduktívan avatkozott bele a lehet, soha sikerrel nem gyógyító, s ehelyett mindkét felet oly végzetesen és a végletekig elszegényítő folyamatba.

Ehhez kapcsolódik a „zsidó tételek” egyetlen konkrétuma a 2018. március 15-i Orbán-beszéd „büntethetőnek” minősítése „eshetőségéről”. (Most mellőzzük: miért a jelentésben, s miért nem előtte döntötte el a szerző – *Le style est l'homme même* –, hogy büntethető-e, vagy nem ez a beszéd, s ehelyett miért itt meztelenkedik dilemmáival?) A beszédet aznap többször is néztem-hallgattam a kormánytelevíziókban. A Soros Györgyre vonatkozó részletnek (írtam is róla minapi könyvemben) nincs semmilyen büntetőjogi asszociációs lehetősége. Tanulása, a jelennek és múltnak „mélységesen mély kútjába” való leereszkedés szempontjából annál inkább. Orbán Viktor a „Gyuri bácsi” kitételrel személyes, s egyfajta familiáris elbeszélésbe szötte a

maga, s az általa megtestesített magyar nép „totem és tabuja” köré homogenizálódott traumatikus tudatát. (A szerkesztőtől – az én írásomat közlőtől – itt kérem, hogy ide illessze be a Sorost és Orbán Viktort és minisztertársait ábrázoló, mára ikon-tanúsággá vált fotót, s a jelenségről szóló cikkem linkjét.)*

A Magyarországot folyamatosan elárasztó Soros-plakátok – erre épített a beszéd e kitétele – nem antiszemita, hanem antikulturálisak. Noha közvetve minden kultúraellenesség magában hordozza az antiszemita, -muszlim, -migráns... stb. gyilkos elutasítást. Ez az ön- és másokat pusztító betegség bizonyos történelmi körülményeknek köszönheti a kifejlődését. (Egy mondatban összefoglalva a köz-helyszerűen ismert magyar kontextust: a magyarrá vált zsidóság töltötte be a különös magyar történelmi fejlődésből hiányzó polgárság szerepét. Orbán Viktor hasonlóan összegezte a jelenséget: 2016. október 16-án, az MTK pálya avatásán: „Az MTK megőrizte és átmentette az utókor számára a zsidó polgári hagyományt, amely gazdaggá tette Magyarország életét, és amely nélkül ma szegényebbek lennénk. Köszönjük nekik.” Az akár történelminek is számító beszédet Judith Sargentini azért – sem – ismerhette, mert az egyébként valóban védelmére szoruló baloldali és liberális sajtó csak a beszédet kísérő füttyről számolt be, s mivel szem- és fültanúja voltam – az abban az évben meghalt, egykori bergen-belseni rab apámnak is beszámolandó odaföltre, aki a zsidóságát az MTK-drukkerségben élte meg – kénytelen voltam a folyóiratomban dokumentálni. *MésJ* 2016/4.) Ha ez a valóban tragikus, s az 1848-as „zsidó kravallokkal” indult és Auschwitz kéményein máig föl-föl szivárgó jelen(nem)lét nem konvenial a szintén történelmi és földrajzi körülményeinek köszönhetően jóval korábban, távolabbi földrészekben, a gyarmatosítás során lebonyolított mini-holokausztok anyagi tőkéjéből felépített nyugati demokráciák számára, akkor Magyarországot nem kellett volna felvenniük díszes társaságukba.

Bár, ha ez lenne a mandátumvesztő kritérium, akkor a saját társaságuk azonossága is sok-sok legitimációs kérdőjelet görbít elének.

* Ezt a cikket eredetileg a *Népszava* Szép Szó rovatának küldtem, ahol az utóbbi időkben rendszeresen közöltem, különösen a 2018-as parlamenti választásokkal kapcsolatban. Itt visszautasítottatván az *Élet és Irodalom*nak küldtem el a kéziratot, végül a *HVG* online biztosított nyilvánosságot – a felgyorsult időben, amikor egyre nyilvánvalóbbá vált a passzusok igazsághiányossága –, de jelentősen megrövidítve. Legnagyobb sajnálatomra nemhogy az említett (már ikonikussá vált) fotót, és a *Népszavában* – „Totem és Trauma” (2017. nov. 11.) megjelent cikkem linkjét nem közölték, hanem magukat a Sargentini paragrafusokat sem, ezért az olvasó nem szembesíthette saját maga a cáfolatot azzal, amire vonatkozott. Tehát – nem először – a *Múlt és Jövő* „szamizdat” nyilvánossága őrzi meg e sorsdöntő jelentés-ítélet korrekcióját az érintett részéről – sajnos nem a jelent alakító, hanem csak a történelmnek nyomot hagyó funkcióval.